

OROITZAPENAK

Ikusiko dek
aita parrezka,
ama ere poz
atsegiñez.

Deitu det ba telefonotik, Martuteneko Angelu etxera. Balta aitona Joanito eta amona Maritxurengatik galdetu ere. Orretan gelditu bait nintzan beren seme Joanjorekin, Sorliako mendietako eiztarien borda batean, orain dala gutxi.

Gure aldeko eiztari-talde batango borda batean egoten da, usopasa garaietan. Eta nik ere egun pare bat pasa nituen, gonbidatu gisa. Gauean, afaldu eta musean ari giñala suaren epelean, kontua atera zan garai bateko sagardoreitea eta oraingoa.

Pasarte batean, onela zioen Joanjo Irizarrek, Martutenekoa eta garrailaria bera (Gipuzkoa alde ontan ezagunak dira Irizar garrailoak).

-Gure etxean, oraindik mantentzen da txiskua.

-Zer da ori, Joanjo? Ez det sekula entzun izen ori.

-Ori da kupela bat barrua erdian itxita bi zati dituen.

-Kontxo, kontxo. Jakin nai nuke zerbaite gelago berari buruz.

-Ori, gure aitak eta amak kontatuko dizue ondoena. Zoaz nai dezuean.

Orretan geratu giñan.

Asieran nioena: ondorengo larunbat goiz batean ausartu nintzan, ba, telefonotik eupateko bat egitera.

-Bai, esan.

-Aitona Joanito al da?

-Baaai -bere aots gozoarekin.

-Nikolas naiz. Ola eta ola. Zurekin egon bearrean nago.

-Nai dezuean.

-Eta oraintxe joaten banaiz?

-Etxean gaude. Etorri lasai, gizona.

Ongi artua izango nintzala?

Bai, orixe.

Badute soziedade moduko txoko polita, familiako billerak-eta egiteko, leen toleara zuten lekuan. An daukate dalako txiskua, bi urkatxoren gainean. Urka deitzen zitzaion sagar-patsaren zapalgarriak estutzen zituen azkeneko egur sendoari.

-Jainko potolo! Zenbat urte ote ditu onek?

Joanito Irizar. (MERTXE)

-Auskalo -amona Maritxuk-. Gu txikiak giñanean orrelakoa zan, eta gu zaartuta gaude.

-Argazkirako moduan dauka zue.

Izan ere, bere gainean dauka eskuarea, uzta, akuillua, segapotoa, artaburu batzuk, baratxuri sorta eta basantza baten buru-adarra. Bere kanilla zaarra ere bai, albo batean beko aldean. Oso beean, aurrean eta atzean, bere bi zuloak, garbiketarako.

Barrua ikusteko, argi-bonbilla bat inguratu zidaten. Begiratu nuen zulotik, eta ondo itxia erdian.

-Joanito, kupela banaka auek zergatik zuten barruko itxiera ori?

-Begira. Alde bakoitzean, 1.765 litro kabitzen zituen. Or dauka goian bere zenbakiak.

-A, bai.

-Garai aietan, baso txikiarekin zerbitzen zan sagardoa. Eta kupel osoa gastatzerako, mindu edo bizitu eta alperrik galtzen zan. Erdian itxita, leenengo alde bat ustua eta gero beste bat. Ori zan arrazoia erdian itxeko. Normalean, barrikak izaten ziran, eta ez zan arazorik izaten. Or ikusi dezun itxi-

tura ortan, kardia jartzen izaten zan zailla, itxiturako azken egurra. Zu ere arotza izango zera, baiña ondo jarriko ote zenuke?

-Kontrabandorik izan ezkerro, gordetzeko leku ederra or barruan, Joanito.

-Zuk txantzetan esango zenuen, baiña gerra-garaietan bagenuen onen bearra, e! Gauzak nunbait gorde bearra izaten genituen, ikusitakoa eramaten zuten garai aietan. Zer uste dezu zuk? Gu ere pasatzeok pasatzeok gera gero!

-Eta gizonik gordetzen al zan?

-Gorde bearrean edonor gerta zitekeen. Eta norbait orretara beartu ezkerro, gorde egiten zan. Ori ez zan pekatu. Orretxegatik bakarrik ere, uste degu merezi duela txisku au zaintzea.

-Bejondaizuela! Eta, Joanito, kanilla zergatik dauka alboan eta orren beean?

-Ara. Esango dizut, ba. Or, kanillaren ondoan, nexka bat eseritzen zan silla batean, jendeari sagardoa zerbitzeko. Basokada sagardoak ematen eta kobratzen. Argatik dauka ain eroso jarria or beean. Goiz partean, bost xentimoko basoa erabiltzen zan. Eta

arratsaldean, amar xentimokoa. Orduko xentimoak, noski.

-Sagardotegietako joan-etorria eta ibillera polita zan. Pentsa ezazu. Tranbian etortzen zan jende asko sagardotegietara, Martutenera. Donostia, Pasaia, Herrera, Egia, Loiola eta abarretik. Nola goiz, ala arratsalde. Sagardotegietara. Jendea ikusten zan noiznai bideetan zear, sagardotegi batetik bestera, taldean. Askotan kantari, gaiñera. Orduan ere baziran jakiñeko kantak. «Nor degu gerraren zale? / Leengo berari dale», eta abar.

Nik, nereki: «Sagardotegi inguruetan, beti bertsolariak».

-Gerora, baso bakarra zan goiz eta arratsalde: amar xentimokoa. Karrotea deitzen zitzaion barrika ere bagenuen toleara geneukanak: barrika mear lezexka bat, karriuan jarrita, sagardo-banaketarako. Sagardotegi denak ez bait zuten toleara. Batzuk sagardoa saltzen zutenak ziran. Eta aietara banatzen zan karrotearekin.

-Eta nola eramaten zenuen gurdibarrika ori: idiz ala zaldiz?

-Idi parearekin.

-Gure alderdian ere, antzeko

oitura bazan.

-Martuteneko orduko sagardotegi batzuen izenak ere esango nizkizuke.

-Bota, bota.

-Antxarmone, Lazunene, Majondegi, Barkaiztegi, Aldakoenegia, Metroa eta abar. An ez dakit dakizun, Nikolas. Kontrolak egoten ziran sagardotegi inguruetan.

-Orduan ere bai?

-Bai. Gaurdavino deitzen zitzaizen kontrolgune aiei. Kontrolak era batekoak edo besteok izaten ziran, bai. Ez, noski, orain Ertzantzak eta jartzen dituzten bezelakoak. Sagardoa zeramanari orrenbesteok bat kobratzen zioten. Xentimoak. Segun eta zenbat zeraman, ainbeste xentimo. Jakiña, ez ziran gaurko xentimoak.

-Alegia, zer: ardoa gorde eta sagardoa kobratu?

-Orduan ere alde guztietatik kentzen ziguten, gizona. Baiña jendea saiatzen zan Gaurdavinoetan aal zan xentimorik gutxi lagatzen. Gure tolairetik gertu ere, bazan oietako bat. Ortxe bertan, eun metrora.

Eta ondorengo kontakizun au gogoratzen zaio Joanitori.

«Emengo auzotar bat bazan: Joxemari. Gure laguna zan. Ba omen zioan bein pitxarreko botilla sagardoz beteta eskuetan zuela, eta Gaurdavinoak:

-Zer? Nora zoaz aurrera, ordaindu gabe?

-Pitxarreko botilla ordainduko ote degu, ba; familiarako daramakit-eta.

-Emen, gutxi edo asko, ordaindu egin bear dala badakizu, Joxemari.

'Bai eta ez' aritu ondoren, berotu da gure Joxemari ori. Eta:

-Edanda tripan eramango banu ere, ordaindu bearko al nuke?

-Ez. Orduan ez.

-Bada, laster izkutatuko degu, ba.

Jarri da petrillean eserita, eta bi edo iru tragotan ustua du pitxarreko botilla sagardoa.

Eta Gaurdavinoak:

-Eta familiarako zer?

-Familiarako, ni.

Aaa! Orrelakoak ere baginanta.

Itzaltzera dijoazen argibide auek guztiak eman zizkidan aitona Joanitok. Nola eskertu?